

פתרון הבחינה

בספרות

קיץ תשפ"ו, 2026, שאלון: 8281

מוגש ע"י אורן איזנברג, מורה לספרות בבית הספר לבגרות של יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון לשאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.
3. כל התשובות מנוסחות בראשי פרקים.

פרק ראשון + פרק רביעי – הסיפור הקצר + שירה

נבחן נדרש לענות על שלוש שאלות מפרקים אלו:

שאלה מספר 2

מדירה לדירה / עגנון

- גיבור הסיפור "מדירה לדירה" הוא דמות מורכבת שמתפתחת ומשתנה מקצה לקצה במעבר שלה ממקום למקום.
- במרכז הסיפור ניצב קונפליקט פנימי של הגיבור – הבחירה בבידוד ובחיים ללא קשר אנושי אל מול הבחירה בחיים הכוללים קשר אנושי. לאורך הסיפור בורח הגיבור מקשר זה, אבל במהלכו הוא עובר תהליך נפשי, ובנקודת ההתפכחות הוא בוחר לחזור לתינוק ובוחר בקשר אנושי ובחיים שונים מכפי שחי עד כה.
- זהו סיפור שבו המעבר של הגיבור ממקום למקום מעצב תהליך פסיכולוגי של התפכחות ושל הבנה עמוקים, סיפור על הצורך של אדם בקשר אנושי. הגיבור הופך מאדם אנוכי המרוכז בצרכיו בלבד, לאדם שזקוק לקשר אנושי.

- כאשר המספר פוגש את התינוק המוזנח (בובי) הוא עובר תהליך שבו הוא מבין כמה הוא זקוק לקשר עם בני אדם. כשהוא עובר למקום שנראה כמו גן עדן הוא מרגיש געגועים לתינוק, ומבין שרצונו האמיתי הוא לחזור אליו. הוא חוזר לתינוק, מרגיע אותו ומחבק אותו. בזכות הקשר עם התינוק מחלים המספר מהבדידות והתינוק ממלא את עולמו הרגשי.
- גיבור הסיפור, החולה כמצב של קבע, מבקש שוב ושוב לשנות את מקום מגוריו כדי להיטיב את מצבו. תוך כדי הסיפור ומפגשיו עם התינוק, מתברר לו ולקוראים כי הוא זקוק לשינוי פנימי ולא חיצוני: הוא זקוק לקשר אנושי, ממש כפי שהתינוק זקוק לקשר. הקשר עם התינוק מביא לו שלוה ומנוחה, שלצורך השגתן הוא מוותר על דירה נאה ומרווחת לטובת חדר עלוב ברחוב סואן, ובלבד שיהיה קרוב לתינוק.
- **במעבר שלו ממקום למקום** הגיבור עובר שינוי משמעותי והופך מאדם אנוכי המרוכז בצרכיו בלבד לאדם שזקק לקשר אנושי, המבין כי גאולתו תתאפשר רק באמצעות קשר עם הזולת. בכך מעצב הסיפור אמירה לפיה משמעות החיים היא להיות בקשר אנושי, להיות במצב שבו אדם נפתח אל הזולת הזקוק לו, גם אם במקום פיזי שהוא הגרוע ביותר לכאורה. כך האדם ניצל מבדידות, משיממון וממוות נפשי.
- **האמצעי הספרותי המרכזי המבטא את מורכבות הדמות ואת התהליך שעובר המספר הוא מוטיב הדירה (המעבר ממקום למקום – המעבר מדירה לדירה).** בדירה הראשונה (בירושלים) הוא חולה במחלה פיזית – הוא תשוש, פצעים בשפתיו, משתעל וכיו (אולם בקריאה קפדנית ניכר שמחלתו האמתית היא הבדידות שהוא מצוי בה).
- **בהמשך המעברים מדירה לדירה** הגיבור מגיע לדירה הבאה, בתל אביב, שמתוארת כקטנה, צפופה ובלתי נסבלת. חיינו הופכים לגיהנום והוא סובל מאוד. לאחר מספר ימים מגיעה צרה חדשה: לבעלי הדירה היה תינוק חלש וחולני שאמו הזניחה אותו, הוא היה יושב כל היום על אסקופת הבית, בוכה ומבקש מהגיבור שירים וינענע אותו. בלילה הוא היה בוכה ומלחיץ אותו ומפריע לו לישון. התינוק מדגיש את הקושי של הגיבור לקיים קשר אנושי ואת התהליך שהוא יעבור בניסיון להחלים ממחלתו, עד שיצליח ליצור קשר עם התינוק.
- לאחר ימים לא קלים בדירה בתל אביב, מחליט הגיבור לעבור לדירה נוספת: דירת הזקן. דירת הזקן היא מקום חלומי עם טבע, דשא ובריכת דגים; המקום פסטורלי ונראה שהוא מצא את הדירה המושלמת בשבילו. הגיבור חוזר לדירה בתל אביב, אוסף את חפציו והוא מלא התרגשות מהמעבר לדירה החדשה.
- בהגעה לדירת הזקן חלה נקודת המפנה בתהליך שהגיבור עובר. הוא מבחין שאין תינוק על אסקופת הבית (האסקופה נקייה וצחה, כאנלוגיה ניגודית לאסקופה בתל אביב), וכאן מתחוללת ההתפכחות בתהליך שהגיבור עובר, והוא מחליט לחזור במפתיע לדירה בתל אביב (**ממשיך לעבור ממקום למקום**). הוא פוגש את התינוק ומחבק אותו כמו שלא חיבק בעבר.
- נקודה זו מבטאת את משמעות הסיפור ואת מורכות הדמות – למרות שדירת הזקן מושלמת, מה שבאמת חסר לו הוא הקשר האנושי והחום של התינוק בובי. כעת רעש האוטובוסים כבר לא מפריע לו, הלכלוך לא מפריע לו – הוא מחבק את התינוק ורק רוצה לשמוע את קולו. זהו רגע השיא שבו המספר מבין ומרגיש כמה הוא זקוק לקשר זה.
- השינוי שעבר הגיבור מעוצב גם בעזרת **האנלוגיה הניגודית** בין מצבו בתל אביב בתחילת הסיפור לבין מצבו בתל אביב בסופו. בעקבות השינוי הנפשי שעבר, הרגשות שאותם חש הגיבור במעבר לתל אביב לראשונה מנוגדים לאלו שהוא מרגיש בחזרתו. הרעש, הלכלוך והחום כבר לא מפריעים לו. התינוק המוזנח שממנו כה רצה לברוח מעניק לו אושר רב – הוא מחבק את התינוק כפי שלא חיבק אותו בעבר, עולה לחדר ושוכב על המיטה. כעת, רעש האוטובוסים כבר לא נשמע לאוזניו למרות שהוא קולני כמו בעבר. הקול היחידי שהוא שומע הוא קול התינוק, ואת הקול הזה הוא מנסה להמשיך לשמוע.

שאלה מספר 3

חג מולד אחד / קפוטא

- בסיפור מתרחשת התנגשות בין שתי השקפות עולם מנוגדות דרך ניגוד בין שתי דמויות המשנה : עולמו של באדי ועולמה של סוק – עולם של ילד תמים. זהו גם עולם כפרי, פשוט, צנוע ודתי. סוק, המייצגת את האמונה הדתית בסיפור, היא הדמות המיטיבה ובעלת ההשפעה הגדולה ביותר עליו. בעקבותיה, באדי מאמין בישו, מתפלל בדבקות, ומאמין שסנטה קלאוס קיים.

בניגוד לו, עולמו של האב הוא עולם של מבוגרים, המתאפיין בשקרים, צביעות והסתרה. הוא איש העיר הגדולה, החומרנית, הקפיטליסטית ואתאיסט גמור.

מוצגים אפוא בסיפור ניגוד והתנגשות בין השקפת עולם דתית-דטרמיניסטית לבין השקפה חילונית-אתאיסטית.
- אמונתו של באדי מתערערת כאשר הוא צופה בסתר באביו מכין את מתנות חג המולד סביב עץ האשוח, ותוהה אם סנטה קלאוס הוא דמות אמיתית: "הרגשתי סחרחר, כי מה שראיתי אילץ אותי לחשוב על הכול מחדש. אם היו אלה מתנות שנועדו לי, אז ברור שהן לא הוזמנו על ידי אדוננו והובאו בידי סנטה קלאוס; לא, אלה היו מתנות שנקנו ונעטפו על ידי אבי, ומשמעות הדבר שבן דודי, החרא הקטן בילי בוב, ועוד ילדים מחורבנים כמותו, לא שיקרו כשהם לגלגו עלי ואמרו לי שאין סנטה קלאוס".
- הדבר מעורר בבאדי ספק באשר לאמינותה של סוק: "המחשבה הגרועה ביותר הייתה: האם סוק ידעה את האמת ושיקרה לי? לא, סוק לעולם לא הייתה משקרת לי. היא האמינה".
- האב, למרות שלא גידל את באדי ואף הצהיר שלא היה כשיר לכך, מוצא לנכון לשלול את עולמו הדתי-הבטוח בהבעת עמדתו המבזה והנחרצת: "ובדרך לתחנת האוטובוס הוא הפחיד אותי כשתפס במפרק ידי ולחש בקשיחות: 'אני לא אתן לך לעזוב. אני לא יכול לתת לך לחזור למשפחה המטורפת הזאת בבית הישן המטורף. תראה מה הם עשו לך. ילד בן שש, כמעט שבע, שמדבר על סנטה קלאוס! הכול באשמתם, כל הרווקות הזקנות המרירות עם התנ"ך שלהן והמסרגות, והדודים השיכורים. תקשיב לי, באדי. אין אלוהים! אין סנטה קלאוס!". האב מטיח את הדברים הקשים האלה בשעה שהוא עצמו שיכור.
- פתרון ה**ניגוד בין הדמויות** וההתנגשות – שיא הסיפור : לאחר החזרה אל הבית מתחולל מפגש דרמטי בין באדי לבין סוק, שבסופו נמצא הפתרון: "כעבור שתיים-עשרה שעות הייתי במיטה בבית. החדר היה חשוך. סוק ישבה לצדי, מתנדנדת בכיסא נדנדה, איתנה ומרגיעה כמו גלי הים. ניסיתי לספר לה כל מה שקרה, והפסקתי רק כשהייתי צרוד כמו כלב מיילל. היא העבירה את אצבעותיה בשערי, ואמרה: 'ודאי שיש סנטה קלאוס. אבל מישוהו יחיד לא יכול לעשות את כל מה שצריך לעשות. אז אלוהים פיזר את התפקיד בין כולנו. לכן כולם סנטה קלאוס. אני. אתה. אפילו בן דודך בילי בוב. ועכשיו לך לישון. תספור כוכבים. תחשוב על הדבר הכי שקט. כמו שלג. אני מצטערת שלא יצא לך לראות שלג. אבל עכשיו יורד שלג בין הכוכבים'".

כאן, ברגע השיא של הסיפור הופך באדי מילד לבוגר, שוב בעזרת סוק. ההבנה שסנטה קלאוס איננו דמות אמיתית אלא אידאה של נתינה ונדיבות היא המסר שמעבירה סוק לבאדי. ברוגע ובסבלנות היא מסבירה לבאדי המבולבל שכולנו סנטה קלאוס, שאלוהים מצוי באדם ולא מחוצה לו ופותחת עבורו אפשרות להביע חמלה ואהבה לאביו בעזרת הגלויה.

שאלה מספר 15

היא יושבה לחלון / ביאליק

- השיר "היא יושבה לחלון" הוא שיר אהבה לירי-עממי העוסק במתח שבין הדובר האוהב לבין הסביבה ("הבריות") המבקרת את אהובתו בהיותה פרוצה. השיר מתאר געגוע עמוק וחרדה מפני היעדרותה של האהובה, רחלה. השיר לועג למאהב התמים שמפרש את המציאות באופן מוטעה כי הוא מאוהב ולא רואה את המציאות. האהבה עיוורה אותו ושיבשה את החשיבה שלו. הוא מוצג כתמים, שוטה, עיוור. הוא מסרב לראות בה פרוצה וקלת דעת.
- השיר נפתח בתמונה של רחלה היושבת לחלון ומסרקת את שיערה. זוהי תמונה אינטימית אך גלויה לעין כל. הבית מציג את הקונפליקט המרכזי: "בְּעֵינַיְכֶם הִיא פְּרוּצָה וּבְעֵינַי הִיא בְּרָה". הדובר פונה אל החברה שרואה בהתנהגותה של רחלה סימן לאישה מופקרת, אך עבור הדובר היא "ברה" – טהורה וזכה. האהבה מעניקה לדובר מבט שונה מהמבט השיפוטי של הסביבה. הוא מסרב בעיוורונו לראות את הדרך שהחברה רואה אותה.
- בסוף השיר הוא פונה אל הטבע - לא נותר לו אלא לשלוח אליה שליחים מטאפוריים בדמותם של גבעולי הדגן כדי לברר אם תופיע למפגש עמו אם לאו: "שְׂבָלִים, גְּבֻעוֹלִים, לְרַחֵלָה שְׂאוּ שְׁלוֹמִי". תשוקתו אל רחלה כה עזה, עד שהוא מכריז: "אִם תִּצְאָרְךָ – נִמְתִּי בְּמִקוֹמִי". הכמיהה שלו לאהובתו והאפשרות שלא תימצא מעמידה אותו בסכנת מוות מיידית. שוב – לעג על הקיצוניות והפאתטיות של המאוהב.
- בבית השני (הפזמון) הוא חש מועקה וצער: "מֵר לִי מֵר, לְבִי הַיּוֹם עָלֵי רָע". עובר עליו יום רע והסיבה למצבו היא היעדרה של רחלה. מה הטעם בחייו בלעדיה? הדובר מוצג בביקורת ובלעג: החזרה 4 פעמים על "מר לי מר" מדגישה את ייסוריו והופכים אותם למעין קלישאה מוגזמת על ייסורי המאהב שהשתבשה דעתו. גם השאלה הרטורית "אִם רַחֵלָה אֵינְנָה – אֵינִי אֶנָּה בָּא?" מבטאת את חוסר האונים שלו ואת העובדה שחייו נטולי משמעות וכיוון ללא נוכחותה. גם שאלה זו מציגה את המאוהב בלעג. הביטוי "מר לי מר" לקוח מספר ישעיהו (לח, יז) והוא ביטוי קינה מקראי. הקינה כה גדולה – בסדר גודל מקראי – מדגישה את הלעג על הדובר בשיר.
- בהמשך השיר הדובר מתייחס ישירות לרכילות: "פֶּה יֵשׁ לְבָרִיּוֹת וְהוֹלְכוֹת הֵן רַכִּילִי". הוא מודע לרכילות סביב רחלה, אך בוחר להדוף אותה באמצעות הצהרת נאמנות והדדיות: "אֶךְ רַחֵלָה לִי הִיא וְאֶנְכִי לְרַחֵלִי". גם פה נראה כאילו יש הדדיות בקשר עם רחלה, הדדיות ללא סימוכין. בבית זה נוצרת דמיון בצליל בין המילה "רכיל" לשם "רחל", באופן היוצר הקבלה בין התופעה השלילית לדמות האהובה.
- בבית הרביעי הדובר מתאר את יציאתו אל הטבע לעת ערב ("מְשֻׁעוֹל הַקֶּמָּה") ומצהיר "רַחֵלָה אֵין עִמִּי / אֵין עִמִּי הַנְּשָׁמָה". בלי האהובה אין נשמה. מדוע יוצא הדובר אל משעול הקמה (שביל נסתר המוקף צמחיה)? כאן יש רמז שמדובר בכל זאת באישה מופקרת – הוא יוצא לחפש אותה במקום נסתר אולי כי היא שם עם מישהו אחר? פעולה זו נוספת לתיאור שלה מסתרכת על החלון (לא צנוע). יתכן שאין מדובר ברמז שכזה, אלא בספק פנימי אמיתי של הדובר באשר לתומתה של רחלה, ובכל מקרה הדבר מוסיף ללעג על הדובר שנלחם על תמימותה.

שאלה מספר 17

להשאיר / טנאי

- השיר "להשאיר" מציג דרך חיים ראוייה הממליצה לאדם לחיות עם מידה מסוימת של הסתרה. המשורר מצביע על כך שקיימת חשיבות רבה בשמירה על פרטיות ובחשיפה מוגבלת של ה"אני".
- בבסיס דרך החיים הראוייה עומד תפיסה שלא הכול צריך להיות גלוי וידוע; ישנו ערך רב לצניעות ולהימנעות מפריצת גבולות – לא כלפי מטה אל השורשים הפנימיים (כמו עץ) ולא כלפי מעלה אל היקומים הנסתרים (כמו אלוהים).
- הבית הראשון נפתח בקריאה: "לא לומר אֶת הפֶּלִי". כדי לנמק זאת, המשורר משתמש בהאנשה של עץ: העץ "מדבר" רק את גזעו ועליו, שהם החלקים הגלויים והחיצוניים שלו, אך הוא משאיר את שורשיו מושתקים וחבויים באפלה. באמצעות האנשה זו, השיר מציע כי גם על האדם לנהוג כך – לחשוף רק את מה שגלוי וחיצוני, ולהשאיר את הפנימיות הנסתרת לעצמו בלבד. מוטב לאדם שחלקים מעצמו יישארו ב"אפלה" ושחשיפתו תהיה מאופקת. דרך העיצוב הפיגורטיבי – האנשה – העץ בבית הראשון מוצג כמי ש"מדבר" ובוחר מה לחשוף ומה להשאיר חבוי.
- בבית השני הקריאה היא "לא לְעֵבֵר כָּל הַגְּבוּלוֹת". כאן ההשוואה היא לאלוהים, שמספר לאדם רק על קיומם של השמש, הירח והכוכבים, אך משאיר יקומים שלמים חבויים "מְעֵבֵר לְמִקְאוּבֵי-הַדְּעִת". הוא מציע להסתפק בידע מוגבל.
- המטאפורה "מכאובי הדעת" רומזת לפסוק מקהלת: "יוֹסִיף דְּעִת יוֹסִיף מִקְאוּבֵי". המשמעות היא שככל שהבנתו ומודעותו של האדם גדלה, כך גדל גם הכאב הכרוך בכך, ולכן ישנו יתרון בהצבת גבולות לידע ולחיפוש התמידי אחר תשובות. הצבת גבולות לידע היא מנגנון הגנה נחוץ.
- הבית השלישי הוא בן שורה אחת המכוונת ישירות לאדם: "לא לְפָרֵשׁ אֶת הָאָדָם עַד תֵּם". שורה זו חותמת את השיר ומסכמת את הצורך בצניעות ופרטיות. זוהי, על פי השיר, דרך החיים הראוייה.
- כותרת השיר: מתמצתת את משמעותו – "להשאיר" במובן של להשאיר את הדברים נסתרים.

פרק שני – דרמה

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על אחת מהשאלות בפרק:

שאלה מספר 7

בית בובות / איבסן

- המאבק במחזה הוא בין דמותה של נורה לבין דמותו של קרוגסטאד (בתחילה) ובין הלמר בעלה (בהמשך). אבל המאבק האמיתי הוא מאבק של נורה מול הכוחות המאיימים לפרק את התא המשפחתי, ומול התפיסה הפטריארכלית המביאה אותה בסופו של דבר לשינוי תודעתי עצום.
- הכוחות המאיימים למוטט את נפשה של נורה ואת התא המשפחתי שאותו היא מקפידה לקיים מגלמים תפיסות חברתיות פטריארכליות (המיוצגות במחזה על ידי דמויות הגברים שאיתם נורה נמצאת במאבק) הגורסות לטובת עליונות גברית

- ונחיתות נשית. תפיסות אלו מקבלות ביטוי במחזה ככוחות עזים המפרקים לבסוף את התא המשפחתי, ומובילים את גיבורת המחזה לתהליך עצום של שינוי והתפכחות, תוך ניסוח האשמה חברתית חריפה ומסרים פמיניסטיים.
- נורה, גיבורת המחזה "בית בובות", קוראת בהתנהלותה תיגר על תפיסות פטריארכליות (כאמור – המיוצגות על ידי הגברים איתם נורה במאבק) ההופכות נשים לחפצים, לאובייקטים. נורה מורדת במוסכמות כשהיא מסרבת להמשיך לתפקד כחפץ, כבובה משעשעת וחיננית. בסיום המחזה נורה מגדירה את עצמה כסובייקט בעל דעות, עמדות והשקפות משל עצמו, ונוטשת את בית בעלה שהיה לה כבית בובות. **מבחינה זו המאבק הוא מאבק אידיאולוגי – עקרוני.**
  - המחזה מתמקד בדמותה של נורה, העוברת שינוי תודעתי לאורך המחזה בכל הנוגע למיקומה במשפחה, בזוגיות ובחברה, עד הסוף המפתיע שבו היא טורקת את הדלת על ביתה, משפחתה וחייה. טריקת דלת זו היא קריאת תיגר על העולם הישן ועל המשפחה הפטריארכלית, והיא שהופכת את המחזה לפמיניסטי במיוחד. נורה מוצאת את זהותה כאישה עצמאית המוצאת את קולה, מגיעה למודעות מגדרית ועוזבת את בעלה! **מבחינה זו המאבק הוא מאבק שסיבותיו הן אישיות.**
  - בתחילתו של המחזה נורה מוצגת כאישה מפונקת וכנועה, המצייתת לכל מה שבעלה דורש ממנה. נראה שהיא ה"בובה" שלו – הוא מכנה אותה בכינויים ילדותיים, היא מתלהבת מכסף ומחביאה עוגיות שאותן היא אוכלת בניגוד לרצונו.
  - במהלך המחזה מתגלה כי יש באופייה גם קווים מרדניים והיא אינה נוהגת כ"אישה בורגנית טובה". למעשה, היא חרגה בעבר מהמקובל ולקחה הלוואה (ואף זייפה חתימה!) למען בריאותו של בעלה. בשלב מסוים מגיע קרוגסטאד ומערער את קיומה. במובן מסוים הוא מהווה כוח המאיים למוטט את נפשה ומשפחתה.
  - בסיום, בעקבות איומי קרוגסטאד, נחשף פרצופו האמיתי של בעלה והוא עצמו הופך ל"כוח" המאיים למוטט את נפשה של נורה ואת התא המשפחתי. הוא שתלטן המעוניין בבובה צייתנית.
  - נורה אינה מעוניינת להמשיך לחיות בשקר, בוחרת לעזוב את משפחתה ולפרק את התא המשפחתי כדי לממש את עצמה ולחיות חיים אותנטיים – היא פועלת לשיפור חייה ולהגשמת זהותה המגדרית ולביטול זהותה כ"בובה" של בעלה.
  - **הדיאלוגים השונים, האנלוגיות המורכבות ואביזרי הבמה משקפים מאבק זה וכוחות אלו לאורך המחזה.** כך למשל, בפתיחה עולה נורה על בימת המחזה כאישה צייתנית הנכנעת לתכתיבים של בעלה, וכאישה המפנימה את נחיתותה (הכינויים שבהם הוא מכנה אותה; מוטיב הכסף). בסיום, נוכח תגובת הלמר למכתבי הגילוי, רואה נורה את מערכת היחסים ביניהם מזווית אחרת. היא יוזמת שיחה ומנסחת תובנות ועמדה מוסרית ברורה. נורה מגיעה למודעות מגדרית ומכריעה – "אני מאמינה שלפני הכול ומעל לכול אני יצור אנושי, ממש כמוך"; "אני חייבת להיות עצמאית לגמרי ולעמוד על הרגליים שלי לבד"; "אני מאמינה שלפני הכול ומעל הכל אני יצור אנושי". הכוחות שאיימו למוטט את נפשה הובילו אותה למציאת קולה ועצמאותה, ובמקביל לפירוק התא המשפחתי.